

Сейрапик адамда блз тобушинул

Безилоним Сагытмын жашы Руслан, Ксабарты-Малкыр кыргыз университетинин малкыр тил блз литература, орус тил блз литература бөлүмүн 1975 жылда башап, Москвага кеткенди. Ара шахарда ол билимин андан ары өздүргөндү. Филология илимданы кандидатка, педагогика илимданы докторду. Юйдегилди, бир кызы барды. Бусагата ол бери келип турдагы. Биз, анга тобоп, жашаууну, илму ишини, заманга кез кырамыны юсонден да ушакъ этгенбиз.

Руслан, сени кепле таңыйдым, болса шендо кыяда, кылай кылуулукда да ишлегени, усталыгына кере артында не затха эс бурганьгы бизи окуучуларыбызга сейр келдиокорж сунбагы. Мен Россия Федерация-

Солдон онгга: Заур, Тенгиз, Николай, Елена эм Михаил.

«Малкыарны белгили адамларыны юсюнден китап хазырлаганма»

Биз билим берүү эм илму академиясыны инновация иш жаны блз институтуну директоруну орунбасарыма, «Севр Кавказда билим берүүнү, жарыяланган адуу тарыхы» деген кандидат шисини дуния литератураны институтунда кыруулаган эдим. «Севр Кавказда 18-21-чи өмүрлөдө билим берүүнү блз литератураны айчыну атпалары, аланы алгы барууларын себеплик этген амалла» деген доктор диссертацияны материалланы уа 15 жылны ичинде жыйыштырганам. Аны кыруулаганьгы уа эки жыл болды.

Кертиси, аны андан иги да алгы кырууларга кыруулаган келик эди, алай илму дегенин - мурку затды, тынгылы ишленуу издеди. Мени бир тарыхчыларга устазым былай айтынуу эди: «Илму терсигин кемейди. Бир тизме ашыгып, иги тизмелер этдигиз өзсөз, арта аны хатасы чыккыа кыламыз». Ма аны ол кертиси сөзлөрүнө кертиси болуурга корюшөмө.

Педагогика илимданы доктору. ЕГ-ге уа кылай кырамыз?

Аны башамчысы Владимир Филиппов болганды. Ол алгы МГУ-ну ректору эди, арта РФ-ни билим берүү эм илму министри болуп турганды. Мен аны блз ЕГ-ни юсонден кеп ушакъ эткенем. Ол кески да аны хайырлылыгына артык ийнанмагына кырунгөндү манга. Алимлени аспамысы аны хатасы болмаса, хайыры терий тоюлдо деген бир ауудан айта эдиле. Мен ишлеген нектитуде да кепле аны керексизге санайдыла.

ЕГ, мен акыл эткенден, адамга билим кышмайды, оюмларга, сагыш эттерге да ойрду. Американы бирлешкен Штатларында жорюйдю бу амал. Алай ала да энди аны кыруорга деп турардыла. Нек дегенде дунияны башында билим берүү жаны блз адууны системаларында кыруусу болмагыны ачыккыланганды. Алай аны бир игилиги да барды, ала сабины билим беруге угай, жашауда жерлерин табып билирде жерлерти уга артыкыда уллу эс бурдыла.

Сен оюн эткенден, бусагата филология, литература не халдады?

Тозон айтсам, асламында литература блз корюшөмө. Филологияны уа эки бет барды: бири - тил, экинчиси да адабият. Экинчиси кере, адаб бир затхы юсонден жазар ючюн, терден оюмлап, хар жаны блз да оюлор, философия магнанасын аныгып, аберини ичине кирип чыккыа анда этип, ишини кыюлга ма алай алырга керекди. Бизде ахар жыйрма жылда болган ишленуу юсонден ден не политика, не жашууну философиясы жаны блз да алыкы киши тозу оюм атпалмагыны. Бизни кыруларда мындан ары не болуугун бир адам кыруу тапкык тоюлдою. Алай затланы жазган жазычула Ксабарты-Малкыарда угай да, битеу Россейде да жокудыла шендо. Жазычу уа халкыны нервиди. Аны халы кылай эсе да, ол алай болууду.

Тилин аласа а?

Аны халы да эки кез блз тегн жилчарды. Алгын

лешгенликте, жазганларын аныгылаган кыруашдыбыз, алай ала блз тас болуп барды. Кёчючюлук оюм заманды адамларыбыз кеп санада аюп блз тамырында да, тилибиз тамыры юзюлгөмө эки деп, халкы бек уллу кыруу деп ол болганды.

Болсады бизи тилин тюрк кыруамга киргени ол гунч болуп кеткендиктен бышандырады. Анга тоз политика оюн керекди. Хар бирбиз да тилин саккалга уюш кыруарга бурчлукбу. Аны кеп торло жоу барды. Газетибиз апдан бирди. Аны асрамлы информация органды дегенле - терсиде. Ол миллетти магнаналыгы хар адамны акылына синдирген затды. Аны белтеринде кон сайын да берди. Мени бир тарыхчыларга устазым былай айтынуу эди: «Илму терсигин кемейди. Бир тизме ашыгып, иги тизмелер этдигиз өзсөз, арта аны хатасы чыккыа кыламыз». Ма аны ол кертиси сөзлөрүнө кертиси болуурга корюшөмө.

Педагогика илимданы доктору. ЕГ-ге уа кылай кырамыз?

Аны башамчысы Владимир Филиппов болганды. Ол алгы МГУ-ну ректору эди, арта РФ-ни билим берүү эм илму министри болуп турганды. Мен аны блз ЕГ-ни юсонден кеп ушакъ эткенем. Ол кески да аны хайырлылыгына артык ийнанмагына кырунгөндү манга. Алимлени аспамысы аны хатасы болмаса, хайыры терий тоюлдо деген бир ауудан айта эдиле. Мен ишлеген нектитуде да кепле аны керексизге санайдыла.

ЕГ, мен акыл эткенден, адамга билим кышмайды, оюмларга, сагыш эттерге да ойрду. Американы бирлешкен Штатларында жорюйдю бу амал. Алай ала да энди аны кыруорга деп турардыла. Нек дегенде дунияны башында билим берүү жаны блз адууны системаларында кыруусу болмагыны ачыккыланганды. Алай аны бир игилиги да барды, ала сабины билим беруге угай, жашауда жерлерин табып билирде жерлерти уга артыкыда уллу эс бурдыла.

Сен оюн эткенден, бусагата филология, литература не халдады?

Тозон айтсам, асламында литература блз корюшөмө. Филологияны уа эки бет барды: бири - тил, экинчиси да адабият. Экинчиси кере, адаб бир затхы юсонден жазар ючюн, терден оюмлап, хар жаны блз да оюлор, философия магнанасын аныгып, аберини ичине кирип чыккыа анда этип, ишини кыюлга ма алай алырга керекди. Бизде ахар жыйрма жылда болган ишленуу юсонден ден не политика, не жашууну философиясы жаны блз да алыкы киши тозу оюм атпалмагыны. Бизни кыруларда мындан ары не болуугун бир адам кыруу тапкык тоюлдою. Алай затланы жазган жазычула Ксабарты-Малкыарда угай да, битеу Россейде да жокудыла шендо. Жазычу уа халкыны нервиди. Аны халы кылай эсе да, ол алай болууду.

Тилин аласа а?

Аны халы да эки кез блз тегн жилчарды. Алгын

ЖЕРБИЗНИ ЖАШЫРЫНЛЫКЛАРЫ

Къужур дуниягса жолоучулук

Былпында Петька атлы текени та- кымдары, халарын эшитмегенди. Алай Бедрия тиреинде дор- бурланы юсонден халары уа эр- тенден бери жорюгенди. Аладан, Урудан блз Суукъ-Суудан толу халар бир мурат блз эллиден сора-сора турганма. Койчуладан бири, ко- лудангы баттаны бурун алдымда ой- ур, ала барды, жол ызылдыла. Бий- ки хансланы, терекени орталарына кирип, бирде жок болдыла, сора, керекюп, жануар ызыла кырады- ла. Наныкылга жеткенде, рок- заксланы атып, учуларыбызга жый- ып ашайбы. Суукъ-Суу кыолну ба- шына жете келгенбиз. Аны башында ачылган тамашалык кинолада кёргозотен сурталды, джунглиле- ни эсимбиз сарлап. Жото кыама блз төрт жоо метр теренликке экиге бе- лонунгенды ол.

Солдон онгга: Заур, Тенгиз, Николай, Елена эм Михаил.

Бизни алдында жауун жугууан эди, жер укалып, жардан кер- тер кыруук жорюкени алганды. Жумушубузу кыйынгынын блз гу- забалыгы эди өзгөнгөнбиз. Ингри- де саурга отурганда, Тенгиз блз Заур, былай жолоучулукка келиш- меген бийик башлы чурукларына да

Солдон онгга: Заур, Тенгиз, Николай, Елена эм Михаил.

тутуп, эниге чёпоз кыраганыбыз- да, бурун замандыда кылаган жерде эки кол тёрбичини кёрдок. Койно, жарты-кыруу жанып кылаптан олту- раны ичине эки адамны оюккери да бардыла. Былайда, аралары метрге жетип, эки от тамбылганды. Эки- синде да адамалы кюйдоргөндиле.

Ала сау адамны эдиле, оюсо? Ол биринчи соруду эди жер тоюндю дунияга киргенбизди. Анга жууаны ким берсин. Сюкелени сакьянганна- рына кере, былайда бурунгу адет-тёр бардырылганда, дегер да болууду.

Ала бады да тап-тап салынып, иги сакьян- гандыла. Дорбунга кирип, жоо метр болуп, тууган жаны сорунда эди бизи алгынны жарык кылдыбыз анды. Киргенбиз, башы жердедеча, мылыксы болмаган оту бар эди.

Анда уа... оюни адамны оюккери тапчык салынып, бузулган да эт- мей. Ол экинчи элбер эди жолоучу- лугубузда. Бу адамалы оюккери не торлою асырауду? Бирлени отда кюйдоргөн сөзле, бирле уа ууну-уну салындыла. Кимле эдиле бу иш- лени бардырылган? Ол байчыла (көрөш) кырайы кеткендила?..

Антон, жилин да кылуудан жибер- мей, алындыда барды, аны бетке, ханы да торленгендила. Бир оюр эди да кёрмөгөндү. Дагында эки жоо метр эткенде, дорбуну ичи, архитектонысы торленди, энди аны ичи боюнгоно авангарда жууктуду. Иги торсел кыраган, ол жаланда та- бигьаты иши болмагыны торшою. Ол мен алгын экидедиле кырун дорбунаны ичтерине бу ахары рга да ушамайды. Былайда адам уллу жашап кеткенине ушакъ хай бар

Дорбуну ичинде тоюонден өрге өсгөн сталагмитте.

натпы, жуш да айтырга унамаган- ды, алай ол аламы юсонден эши- гени уа тура эди. Башкысы Харун а -Къой, къой, не этесе ары бары? Ары жок бек кыйынды. Дорбуну ичи уа жомукъ тарды, алайда ташта да кюйдорле. Барма! - деп кылат болганды.

Эплине не кыдар кытай болса барма деп, ол кыдар бир барырга келгенбизме. Ала тууган жерлини жашырылган сакьянгарынын аныгы эди. Сөгүн өмюргө 80-чи жылдарында менга Москвадан келген спелеологлары бирегерине рес- публиканы кеп жёрлөнгөндө болуурга тоюгонди. Ол кезинде дорбунаны тинтергени себепли алады ишлеуде сынурум бар эди.

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Антон, жилин да кылуудан жибер- мей, алындыда барды, аны бетке, ханы да торленгендила. Бир оюр эди да кёрмөгөндү. Дагында эки жоо метр эткенде, дорбуну ичи, архитектонысы торленди, энди аны ичи боюнгоно авангарда жууктуду. Иги торсел кыраган, ол жаланда та- бигьаты иши болмагыны торшою. Ол мен алгын экидедиле кырун дорбунаны ичтерине бу ахары рга да ушамайды. Былайда адам уллу жашап кеткенине ушакъ хай бар

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Жаны дуния блз тамшырыга хазырлапч башардык. Каска

Тинтиу

Шендо орта даражалы класс кыра- лы халкыны 17 процентин жуады - ала кесибизге заууклу шугау этю- до жалпыханбыз деген гражданды- ла. Дагында россиялиени 27 проценти орта даражалы классы 5,3 жылдан артык азыраак кыруу туратындыла. Ол прогроз тоз болса, 23 жылдан сора Россияны халкыны 33 процентин орта даражалы классы кыруулатуу. Алай шартланы «Рос- стратхук» компанияны стратегиялы тинтиуни бардырып Арасы бергенди.

Орта даражалы классны санагандыла

Россиялиени 17 процентин кесирине заууклу жашууну жолчытхандыла, аны шендою кезинде тийишли обору- рованданы, техниканы, тозурмаган тыш кыруулы машыныны неда Россияны жашы машыныны. Ашы да сюигенге табаркыны, салуунун хаж берип саклар, бырым алыр. Россияны кезинде бир минг жаш алыр барып соотуу ишиси табаркыны. Орта даражалы классы болганыны жаралчаны товарланы блз жумуш- ланы хажлары регионда блз ша- харлада башкы-башкы болганынын аныгыларга керекди. Алай да, кы- ралы ичине орта даражалы классы болганын оюн, ырыксы да ол жерде- ге даражалы кере болуурга керекди.

НИКОЛАЙ САМОХАНОВ.

Интернет.

Сурат хапарлайды

Ташлы талачылы

Сурат 1957 жылда Ташлы-Талада алынган. 7-чи ноябрьде жаманат байрамга жайылган эди. Ала эл клубу алында сөөлөлдө. Тауула, тугуян журтларына кыйыт, эперин, колхозларын жандыган иштей эдиле. Арда ол колхоз «Хорлам» деп белгиле болганды.

Экинчи тизгинде: Улуу Ата журт урушун ветераны, Кызыл Жүлдүзү орденини иеси, көп жылдык школда устаз болуп ишлеген Гауылы Тагип, Токсуулыны Байдуллах, Хуччаланы Байдуллах, Къзыйлыны Махай, Таукенланы Кънокъа, Бичиланы Жамал, Токмуланы Келемет, Байсыланы Ануар, Таукенланы Далхат, Байсыланы Махмут, Таукенланы Мухамат, Цаколаны Алий (ауузу бла къбуз согууп, той этдирип болганды).

САРАККУЛАНЫ АСИЯТ жазып алганды.

Театр

Жангы сезонда – алаамат оюнла

Жай айлада къырал драма театрла, кезуило сезонларын жабип, солугуға кетедиле. Быйыл эки коллективге – Музыка эм М. Горький атлы орус драма театрлаға – тынч болмаганды. Аланы мекамларына тынғылы ремонт этиле тургъаны сөөбли артистле башха жерледе коллегалары бла бирге иштей келдиле.

директору Фатима Николаева билдиргенге көре, жангы сезонду а премьера бла – «Пятый – лишний» деген оюн бла ачаркъыдыла. Аны уа Мухамед Черкесов салады. Дагыда театр гитче кърауучуну да унутмады. Режиссёр Солтан Теуаеве алаға деп «Сказка о мнимом принце» дегенин хазырлай турды.

да бек къуянганбыз. Энди уа, солудан къайтханап, Махачкъалада бардырылуучу Шимал Кавказны, Къара эм Каспий тенгизини төгергинде регионланы орус театрларыны III фестивалына къатышыркъыбыз. Анда биз «Невеста из Имеретии» деген комедианы 18-чи сентябрьде кёргозтүрүкөбүз», - дегенди Фатима Мураинова.

Бизни корр.

Статистика

Москвачы къызла тыш къыраллы жашланы сайлайдыла

Москваны ЗАГС управлениесе берген шартлаға көре, быйлыны биринчи жарымында ара шахарда тыш къыраллы бла 4,5 минг юйор къуарлағанына регистрация этилгенди. Айлап юйорле артында Турцияны, Израильни, АБШ-ны, Германияны, Великобританияны, Сирияны, Египетини эм Сербияны граждандары бла көп къуарлағанды. Озгъан жарым жылны иотгорына көре, тыш къыраллы бла юйорле къу-

рағаланы 12 проценти москвачыладыла. Тыш къыраллы киеуле 1683 болгандыла, келинчикле уа – жалаңда 283 эдиле.

гъан жылы ол кезуило бла тенгешчилгенди. Тыш къыраллы юйорлени саны торленгенди эм 21,8 минг болганды. Киеуленди эм келинчиклени 52 проценти жыл саныра 25-ден башлап 34 жыллары болганыла эдиле. Чачылган юйорлени адамларыны аспамсыны жыл саныра аллай бирерледиле, эр кишилени 37 проценти эм тишируулары 46 проценти.

ИНТЕРНЕТ.

Спорт

Битеу команда зачётда - экинчи жер

КъМР-ни Спорт, туризм эм курортла министрствосуну пресс-службасындан билдиргенлерине көре, Сочи шахарда «Черноморская чайка» аты бла спорт гимнастикадан битеуроссей турнир бардырылганды. Анга къыралны отуз

субъектини келечилери къатышхандыла. Къабарты-Малкъардан къызчыклары командасы Диана Эльчепарова, Карина Мамбетова, Валерия Аюпова, Лина Собирова-анга битеукоманда зачётда экинчи жерни алгандыла. Ала-

ны тренерлери Наталья Тавитова сабийле усталыкларын ашкы кёргозгенлерин чертгенди эм экинчи жыл биринчи жерге чыгарларына ишанганын айтханды.

КУЛЬЧАЛАНЫ ЗУЛЬФИЯ.

ЖАЙ СОЛУУ

Хар затны да бек жаратадыла

«Санаторий «Маяк» ачык акционер обществода хол не заманда да иги болганды. «Сиз бир юйорню адамларыча алай ишлейсиз», - деп кетедиле мында солугъанла. Сау-сузлаға улуу эс бурулганы ючюн ары экинчи кере къыйтып келирге сыйгелени саны да жылдан-жылға көп бола барады.

Солдан онгга: медрестра Байкышыланы Асият, Жашуулары Галина, Мамайланы Галина, медрестра Джануулланы Анжела, Негерланы Елизавета.

Биотонлюкде санаторийде Север Осетия-Аланиядан келген сабийле артында кёрдоло. Махкемени баш врачы Мамайланы Галина бла ушаккыны къошун республиканы школчулары къылай солугъанларындан башладык.

кючлер ючюн, башха жерледе солугъанла бла спорт эришүүлө бардырадыла. Алгараксыда «Маякдагылы» «Нарзан» санаторийдеги чечени сабийле бла футбол ойнагъандыла. Бу тобеишуде Владикавказдан келген окуучула хорлагъандыла. Биз баргъан жон а-Маякда» къызчыккылары арасында бек ариуун айыргъан конкурсу хазырлана тура эдиле.

Солдан онгга: медрестра Байкышыланы Асият, Жашуулары Галина, Мамайланы Галина, медрестра Джануулланы Анжела, Негерланы Елизавета.

Тамара Датиева Север Осетия-Аланиядан келген сабийле бла.

Къошун республикадан келгенле теннис ойнайдыла.

Солдан онгга: медрестра Байкышыланы Асият, Жашуулары Галина, Мамайланы Галина, медрестра Джануулланы Анжела, Негерланы Елизавета.

алпы адамла келип, «Маякда» болууланы тинтгендиле, ашларына, солун онгларына, къылай бакъгалларына да тынғылы кырагъамыдыла. Сора болумга да эс бурмай къыймагъандыла.

Къошун республикадан келгенле теннис ойнайдыла.

Къошун республикадан келгенле теннис ойнайдыла.

САХНА

«Къара жин» бла тобеишу

Къулыланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театр кезуило сезонуну жангы спектакль бла жабар муштады. 20-чы-21-чи июлда ол кърауучуну жангы оюнуну къырдырады.

Наркополиция

Уу къайда сатылганыны юсюнден билдиргенлени саны кёбейгенди

Къулыланы Къайсын атлы малкъар къырал драма театр кезуило сезонуну жангы спектакль бла жабар муштады. 20-чы-21-чи июлда ол кърауучуну жангы оюнуну къырдырады.

РФ-ни Наркотиклени законусу сатыуға контроль этти жаны бла Федеральний службасын КъМР-де Управленинисида, «чышануулукну телефону» сөлөшип, уу къайда сатылганыны юсюнден билдиргенлени саны кёбейгенди. Быйлыны биринчи жарымында Управлениниси 65 адам сөлөшгенди. Аладан 45-си наркотикле эмда психотроп затла законусуз сатылганын жерлени ачык этгендиле. Аны юсюнден Управлениниси пресс-службасындан билдиргенди.

Догерли драматург Александр Айларовну «Къара жин» деген комедиасын режиссёр Атымжарлыны Магомат салганды. Аны декорациясын художник Бакулданы Владимир хазырлагъанды.

Алай бла, май айда «чышануулукну телефону» сөлөшгөн бир эр киши Кенжеде юйледен биринде наркотикле жарашдырылгъанларыны юсюнден айтханды. Оперативти тинтүү ишлени кезуилде наркотикленичла шах-шахны сабагъындан этилген 5 грамм тапхандыла, ол ала убек улуемге санылады. Управлениниси следствие бөлүмюню ишчилери Россияны Уголовный кодексини

228-чи статьясыны 2-чи кесегине көре (наркотиклени көп санда асыраганы ючюн) тинтүү башлагъандыла.

Бизни корр.

«Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини депутатлары бла КъМР-ни Парламентини аппаратнда ишлегенле КъМР-ни Парламентини Комитетини консультанты Эльдар СОЗАРКУКОВХА атасы СОЗАРКУКОВ Магомат Хасановичи елгени бла байламлы, бушу этип, къайгыт сёз бередиле.

УЧРЕДИТЕЛКЕ-КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Table with columns for editorial board (Баш редактор, РЕДКОЛЛЕГИЯ), telephone numbers (ТЕЛЕФОНЛА), and addresses (РЕДАКЦИЈАНЫ БЕЛОМЛЕРИ).

Редакция авторла бла къыгъыт жюриотмениди. Къош жамаллаға респисия этилгенди эм ала артка къайтарылмадыла.

Газетини басмагъа КъМР-ни Жаш телелию эм жаманат бирингисини ишчери жаны бла министрствосуну компьютер службасы хазыр этгенди.

Номерге графика көре 19 сагъатда къош салында. 20.00 сагъатда къош салындагы.

РЕДАКЦИЈАНЫ АДРЕСИ: